

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
Irving Stone
THE ORIGIN

Copyright © 1980 by Irving Stone

This translation published by arrangement with Doubleday, an imprint of
The Knopf Doubleday Group, a division of Penguin Random House, LLC.
Translation Copyright © 2021 za srpsko izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04159-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od
drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u
potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva
životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

Irving Stoun

ČUDESNI PUTEVI POSTANKA

DEO II

Prevod Ljerka Radović i Dušanka Jovanović

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Beograd, 2021.

DRUGA KNJIGA
OBRNI SVET NAGLAVAČKE

SEDMO POGLAVLJE

Ponovo stečeni raj

1.

Svi su bili na palubi kako bi što pre ugledali Englesku i klicali prema obali. Čarls se iznenadio što Engleska u njemu nije izazvala zanos i toplinu. Da li je iscrpljen iščekivanjem?

U olujnoj noći smestili su se u dok u Falmutu. Dok je ulazio u hotel „Rojal“, s njegovog se otrcanog kaputa cedila voda. Zauzeo je mesto u Kraljevskoj poštanskoj kočiji. Vožnja do Londona trajala je dvadeset i devet sati, i to do „Labuda s dva vrata“, pre nego što su se ukrkali na *Tally Ho!** u sedam i četrdeset pet ujutro. Sims Kovington bio je upitao Čarlsa može li da ostane u njegovom društvu dok ne završe rad na zbirkama. Čarls mu odobri odmor dok ozbiljno ne počnu s radom, pa se rastanu.

Dremajući i drmusajući se još šesnaest sati, stigla je ta *Tally Ho!* u ponoć u Šrouzberi i zaustavila se pred gostionicom „Gavran“ na Prajd Hilu. Njegova porodica valjda spava, a kada ga ugledaju, poželeće da još dugo u noć razgovaraju.

– Nakon iscrpljujuće vožnje u kočijama punih četrdeset šest sati, biće bolje da se najpre operem i odmorim, a onda obučem čisto odelo – pomisli Čarls.

Spavao je kao mrtav. U šest sati okupao se u velikoj metalnoj kadi, zatim pažljivo obrijao britvom i obukao poslednju od dvanaest košulja

* Poštanska ili putnička kočija; naziv potiče od tradicionalnog uzvika u lovu, kojim se označava da je plen na vidiku. (Prim. lekt.)

koje je Nensi sašila. Na košulju navuče fini plavi baršunasti prsluk i pantalone koje je kupio u Montevideu, a preko svega dugačak kaput. Žutosmeđe cipele što ih je pre pet godina obuo za srdačan doček profesora Adama Sedžvika, pre njihovog putovanja u severni Vels, bile su naborane i potpuno iznošene. Kako bilo da bilo, porodica će ga prepoznati i tako loše odevenog.

Tipično oktobarsko jutro u Šropširu – malo maglovito dok sunce pokušava da se probije, a vazduh miriše, svež i čist.

Najbolje od najboljeg – dobra zemlja Šrouzberija – čvrsto mu stoji pod nogama! Nema posrtanja ni ljuljanja. Prešavši Velški most, produži kroz nekoliko ulica do reke Severn, pa uđe u vrt Maunta. Tu ga dočeka jesenje cveće i drveće s kojeg je upravo opadalo crvenosmeđe i grimizno lišće.

Na udarac alke na vratima, Edvard otvori masivna prednja vrata i tako glasno uzvikne da se zaorilo po celoj kući. Čarlsov otac, koji se upravo vratio s „doktorove šetnje“, dočeka ga prvi.

– Dragi moj Čarlse! Napokon! – izgovori s olakšanjem. – Od prvog septembra, svakog te dana očekujemo.

Čarlsove sestre sjure se širokim stepeništem, usput žurno privezujući kućne haljine. S izrazom punim nedoumice i radosti, sve ga istovremeno zagrlje i izljube. A on se, odmakavši korak-dva, zagleda u njih. U minulih pet godina i nisu se vidljivo promenile: Kerolajn – kojoj je sada bilo trideset šest godina – kao da su se produbile bore na čelu, ali njena gusta, sjajna i crna kosa nije se predavala zrelim godinama; visoka, vatrena Suzan je tek nešto malo izgubila od lepote, a iz pletenica dugih do ramena možda je nestalo malo zlatne boje. Najviše se promenila Keti – od devojke je postala žena. Njeno izazovno lice odisalo je odlučnošću. Čarls pomisli da joj promena pristaje, pa to i reče. Sestre su mu već u pismima javljale da je Keti postala društvena,*

* Keti je postala „junkety“, pisale su sestre, a to je igra reči: *junket* engl. znači zaslađeno gusto mleko, ali i gozba, zabava. (Prim. lekt.)

da posećuje prijatelje i prima pozive na balove i na razgledavanje dućana s raznovrsnom robom. Međutim, bračne ponude nije dobila... ali zbog toga nije bila ni najmanje nesrećna.

Svi su se trudili da zadrže suze dobrodošlice, ali to nikom nije uspeo; čak ni doktoru Darvinu, koji nije zaplakao još od smrti svoje supruge.

Stiže i posluga. Eni usklikne: – Gospodine Čarlse, nisu vas dobro hranili na brodu! – Vrtlar Džozef pruži ruku dobrodošlice. Nensi, Čarlsova stara dadilja, zagrlji ga nimalo oklevajući. Njima se pridruži i razdragani Mark, kočijaš doktora Darvina, a s njim i njegova supruga, kojom se oženio tokom Čarlsovog izbivanja.

Praktična Kerolajn upita:

– Čarlse, da li si doručkovao?

– Iskreno rečeno, poslednji sam put jeo juče u Londonu.

Danonoćni obilazak pacijenata ostavio je trag na licu sedamdesetogodišnjeg doktora Roberta Darvina. Čelavu glavu ukrašavala su samo dva pramena sede kose, što su doticala oba uha. Česti napadi uloga i lumbaga otežavali su mu korak. Podbradak mu je omlohavio, jer je izgubio nekoliko od svojih sto pedeset kilograma. Međutim, glas mu je odzvanjao Mauntom srdačno kao i uvek.

– U blagovaonicu, svi! Eni, našem izgubljenom sinu donesite najbolji doručak koji ste ikada u životu pripremili – oglasi se doktor Darwin.

Za stolom od mahagonija oslonjenom na masivnim nogama Čarls sedne na svoje uobičajeno mesto, zdesna ocu. U isti tren zapahne ga poznati miris pčelinjeg voska, a pogled mu odluta kroz prozor pa preko reke Sevem do zelenih pašnjaka, bujne ispaše heregordske stoke. Jeo je s naročitim apetitom. Bilo je tu bakalara što se još pušio, pa kuvanih jaja, jagnjećih bubrega, slanine i prepečenog hleba sečenog u trougao. Za vruću kafu i mleko brinuo se Edvard, naizmenično nalivajući iz srebrnih bokala.

Sestre su ga orošenim očima zadovoljno posmatrale, kao kroz maglu. Nijedna nije ni pokušala da jede. Njihovog brata Erazma kao da nije mnogo zanimala porodica, zato su Čarlsa nosile u srcima. Da im

silno nedostaje, znao je iz njihovih pisama; sestrinska ljubav prema bratu bila je snažna. Pošto se smestio u čipendejl stolicu, Čarls reče:

– Dok sedim ovde, imam *deža vi*. Sve što se pre događalo, sada se ponavlja. Kao da nikad nisam ni bio odsutan, kao da se ništa nije promenilo.

– Ipak, jedno se promenilo – reče doktor Darwin.

– Šta, oče?

– Oblik tvoje glave, potpuno se promenio.

Čarls i njegove sestre se načas zgledaju, a onda prasnu u smeh.

Čarls povišenim glasom doda:

– Kako i ne bi kad sam u nju strpao sve znanje i sav taj materijal?

Međutim, valjalo bi znati imam li ja ključ da otključam to blago? I šta ću s njim uraditi kad ga izvadim iz te kante u koju je spremljeno?

Zavlada tajac, a onda se doktor Darwin nagne i položi svoju veliku ruku na mršavu sinovu ruku.

– O, uveren sam da ti znaš odgovor na to pitanje! I uveren sam da znaš šta ćeš uraditi sa svojom zbirkom. Marljivo radi, ali nikad nemoj ni pomisliti da moraš da žuriš. Pred tobom su mnoge godine; završićeš posao što ti ga je narav odredila.

Čarls neodlučan ustane, pa poljubi oca u čelo.

Oslobođen je! Otac ga je usrećio.

Keti poviče:

– Lepo bi bilo kad bi Edvard upalio vatru u kaminu u biblioteci. Uverena sam da će nam Čarls mnogo toga ispričati o svemu što se zbilo nakon poslednjeg pisma što ga je poslao iz Brazila.

– Najbolja od svih mogućih vesti glasi: Ostajem kod kuće! Hajdemo da, grejući se uz kamin, odigramo nekoliko partija karata? Tada ću znati da sam doista u krilu porodice Darwin! – reče Čarls.

Ujutro pođe u vrt i dozove Pinčera. Pas dotrči i pođe za Čarlsom na šetnju duž reke, nimalo uzbuđen ili iznenađen, kao da je sa Čarlsom šetao juče, a ne pre pet godina.

Desetak mu je dana bilo potrebno da priuči noge na čvrstu zemlju, i još koji dan više da nadoknadi telesnu težinu, što ju je izgubio poslednjih dana na nemirnom HMS *Biglu*. Mnogo je vremena utrošio

na raspremanje opreme i nabavku nove odeće. Uživao je u knjižici štampanih isečaka pisama i, da mu bude uvek na oku, pričvrstio ju je na svoj pisaći sto. Napisao je srdačna pisma ujaku Džosu Vedžvudu, Vilijamu Ovenu u Vudhaus, profesoru Henslouu i kapetanu Ficroju, koji se još nalazio na brodu u Falmutu i doslovno goreo od želje da se vrati na obalu i venča s Meri O'Brajan, devojkom s kojom je ple-sao na oproštajnim zabavama što bejahu priređivane za oficire HMS *Bigla* u Plimutu.

U međuvremenu, Čarlsova najstarija sestra Merijen sa svoja četiri sina i devetomesečnom kćerkicom dođe iz susednog Overtona da ga pozdravi.

Sutradan rano ujutro Čarls ponese poslužavnik sa doručkom u očevu prostranu spavaću sobu, čiji su mnogobrojni prozori gledali na reku i zelena polja. Kad je obojici natočio kafu, Čarls sedne na rub kreveta.

– Oče, na putovanju sam tačno beležio prihode i izdatke. Hoćeš li da ti pokažem beležnicu?

– Ne, to nije potrebno, Čarlse. Verujem da si bio vraški mudar... da upotrebim tvoju ličnu izreku što si je izrekao pre odlaska... i da si trošio samo u konstruktivne svrhe, kako si ono bio rekao.

– Srećan sam što se ne uzrujavaš zbog svote koju sam potrošio na putovanja u unutrašnjost zemlje. Prema mojim proračunima, potrošio sam u tih pet godina... u to su uračunate puške, teleskop, mikroskop i kompas, koje sam kupio pre nego što smo isplovili... nešto više od devet stotina funti. Nadam se da ću te uveriti da je novac utrošen u korisne svrhe.

– Dragi moj mladi sine, proslavio sam sedamdeseti rođendan i u poslednjim godinama života nameravam da uživam, a ne da se uzbuđujem zbog bilo koga ili bilo čega. Tvoje odelo izgleda iznošeno, ali ti ne izgledaš iscrpljeno. Želiš li da postaneš geolog škole Adama Sedžvika, biće ti potrebno nekoliko odela. Ne možemo dopustiti da sramotiš Darvinov grb. Uzmi onoliko novca koliko ti je potrebno za rad. Kao i do sada, dobijaćeš svoje četiri stotine funti.

Otac i sin sijali su od sreće. Otac ga je zapravo nazvao naučnikom i kako se činilo, veoma se radovao njegovom preobražaju. Iz sinovih očiju je čitao njegove misli i uživao u plemenitosti svog postupka s njime.

– Sve što je bilo, prošlo je, Čarlse. Udario si temelj novom načinu mišljenja. Tvojih pet godina putovanja i rada odgovaraju najvećem akademskom stepenu koji si mogao postići u Kembridžu. Sada ćemo te mi, devojke i ja, s posebnim zanimanjem pratiti da vidimo kako će se to dalje razvijati.

Henslou ga je pozvao da mu bude gost u Kembridžu. Kočiju i konje što ih je unajmio u Brikhilu smestio je u staje gostionice „Crveni lav“. Henslouova dvospratnica u Ulici Ridžent imala je zatvorene balkone s prozorima i plavo obojen nadstvođeni trem. U proteklih pet godina nije je zub vremena ni naćeo. Henslouova porodica povećala se na tri devojćice i dva dećaka.

Poznatim znakom – pet puta brzo i dva puta polako – Čarls pokuća alkoma na vrata. Harijet i Džon Henslou zajedno širom otvore vrata i on se naće u njihovom toplom zagrljaju. Široko, simpatično lice Džona Hensloua izgledalo je privlaćnije nego ikad. Sa ćetrdeset godina i gustom, kovrdžavom i sedinama prošaranom kosom izgledao je privlaćniji nego kad je bio mnogo mlaći.

Bilo je to srećno ponovno vićenje. Dvoje starije Henslouove dece ga se sećalo, ali je s troje mlaće morao da se upozna. U domu Henslouovih moralo se odustati od sastanaka petkom zbog velikog broja dece. Što se tiće Hensloua, on nije gubio vreme. Upravo je objavio *Principles of Descriptive and Physiological Botany*, koja je proglašena za najbolju knjigu te struke. Za život je zaraćivao kao vikar Čolsija i Maulsforda u Berkširu, koji mu je posebno plaćao trista i ćetrdeset funti godišnje; do tamo je putovao stotinu milja. Svakog leta Henslou je svoju porodicu vodio u prijatan kraj ćetrnaestak milja od Oksforda, gde su provodili duće sveučilišne praznike. Više nije morao da podućava po šest sati radi njihovog izdržavanja.

Čudesni putevi postanka

Posle večere dva muškarca sednu u otrcane, glomazne stolice u biblioteci. Henslou ritualno nahrani kamin novim panjevima.

– Dragi moj Hensloue, tako sam čeznuo da vas vidim – reče Čarls. – Bili ste mi najbolji prijatelj što se uopšte može zamisliti. Zahvalan sam vam za sve što ste za mene učinili; čitav ću život ostati vaš dužnik.

– Doveo sam vas na HMS *Bigl*, a zatim sam se brinuo da vaša zbirka bude čitava. No, kada ću moći da vidim vaše biljke s ostrva Galapagos?

– Čim kapetan Ficroj uplovi brodom u Grinič. Želeo bih da vam skinem teret s leđa i što je brže moguće počnem s radom na svojoj knjizi iz geologije.

– Dođite u Kembridž i tu ostanite – nastavi Henslou. – Sredite i grupišite predmet po skupinama i pričekajte dok ljudima koji već rade u raznim odsecima zatreba ono što ih zanima. Osim toga, prošlog smo meseca Sedžvik i ja potpisali vašu pristupnicu u Geološko društvo. Drugog novembra bićete predloženi, a malo zatim izabrani za člana Društva.

Leonard Dženins, brat Harijete Henslou, došao je iz župe što se nalazi na kraju Fensa da bi jedan dan proveo s njima. On je bio drugi od one dvojice kojima je bilo ponuđeno mesto prirodoslovca na HMS *Biglu* i koji je to morao da odbije iz porodičnih razloga, ili zbog profesionalnih dužnosti. No, ni jedan ni drugi nisu osećali nimalo zavisti ili mržnje; bili su srećni što je Čarlsovo putovanje bilo tako plodno. Dženinsovi bujni zalisci narasli su do ispod brade, ali je ostao isti onakav kakvog se Čarls sećao: ljubaznih očiju s teškim kopcima, kojima je malo šta moglo promaći.

– Doneo sam vam primerak svoje nove knjige *Manual of British Vertebrate Animals* koju je upravo izdala Kembridž juniverziti pres. Ne mogu govoriti o vrednosti svoga vlastitog dela, ali vodeći su ga zoolozi povoljno ocenili. Proučavao sam način života viših životinja. Moja se saznanja razlikuju od dosadašnjih istraživanja, pa se bojim da će ga zapaziti samo stručnjaci prirodoslovci...

– Niko od nas nije Čarls Dikens, koji izdaje *Posmrtno spise Pikvikovog kluba* u nastavcima – osmeli se Čarls.

Sledećeg jutra Henslou ga povede u suteren. Ugledavši plod svog petogodišnjeg rada na *Biglu*, Čarls ponosno uzdahne i zagleda se u uredno složene sanduke, burad i razne kutije. Pred očima mu se pojave prizori uzburkanih mora, brda i pustinja, prizori opasnosti kojima je bio toliko puta izložen, a uši mu ispune zvuci bezbrojnih pijaca i jezika, udarci stolara Meja koji zakucava prve sanduke, glas poručnika Vikama kako viče da s njegove čiste palube sklone taj ljigavi ulov...

Sve je tu mirisalo na ribarnicu u rano jutro i nastambe krcate pticama. Henslou se pohvalno izrazio o Čarlsovom pomorskom životu, o uzorcima stena, a pogotovo o „sjajnim, izvanrednim ribama, tako stručno konzerviranim u alkoholu“.

– Kao što znate – nastavi Henslou – fosile sam poslao u London, gospodinu Kliftu u Dvoranu hirurga, da ih stručno pohrani. Vaša pošiljka koža stigla je prilično kasno, ali kože su provetrene i potpuno neoštećene. Kad je stigla ta pošiljka, bio sam na selu. Poneko se seme uplesnilo, pa nije bilo za setvu. Zaboga, šta je to s brojem 233? Gomila čađi, kao munjom spaljeno... Ptice, reptile, biljke a pogotovo paprat, izvrsno ste preparirali. Izgubili smo samo jednu krabu, koja je ostala bez ijedne noge; da, i onu pticu kojoj je ispalo repno perje.

Čarls nežno zagri svog mentora.

– Niko drugi na svetu ne bi ispitao i pohranio sve te hiljade primera tako kao što ste to uradili vi, dragi moj Henslou.

– Podižem petoro dece – ponosno odgovori Henslou – pa zašto ne bih i šesto?!

2.

Erazmo ga dočeka dobrodošlicom u svom londonskom stanu u Ulici Grejt Marlboro broj 43. Čarls se iz Kembridža povezoao poštanskom kočijom *Star*, a od „Divlje lepoticе“ na Ladgejt Hilu omnibusom. Iznenadio se kad se našao u najslikovitijem i vrlo pitomom kraju grada, u kojem se kuće naslanjaju svakojako jedna uz drugu, gde se ulice ukrštaju sasvim nepravilno, gde su dućani i uredi obojeni svetlim, gotovo drečavim bojama.

Čudesni putevi postanka

– Boemski, čisto i jednostavno! – uzvikne Čarls.

Čak su i ljudi na ulicama izgledali drugačije; gotovo niko nije bio odeven po krutim propisima britanskog poslovnog stila. Zapravo, beše to neka vrsta Cigana londonskog društva. Među ovima je bilo i slikara koji su i po kaputićima od prugastog baršuna podsećali na Ogastusa Erla, a pisci ili glumci – živahno razgovarajući i gestikulirajući – bezbrižno su šetali tamo-amoo.

– Ras je pronašao jednu umetničku koloniju odmah desno od Oksford sirkusa, i tek malo dalje od skupog Kevendišovog trga.

Braća izraze radost što su nakon pet godina ponovo zajedno. Potom se u mislima vrata na minulo vreme.

– Moj bože, kako si okrupnjao! – uzvikne Erazmo. – I oblik glave ti se promenio... ili je to zbog toga što ti je lice punije? A tvoje oči, zaboga... kad sam ih poslednji put gledao, video sam u njima Fani Oven, ili pak poslednju prepelicu koju si ustrelio. Šta li se sada ogleda u tim ogromnim očima? Znanje, ambicija, planovi... šta li?

– Rad, dragi moj Rase. Moje oči i glava ispunjene su radom. No daj da i ja tebe pogledam: imaš malo manje kose, ali je još lepa u vragolastom stilu. Šta radiš u jedan sat posle podneva u kućnom kaputu?

– Uživam u životu, a život uživa u meni. Zaključio sam da je uživanje koje najčešće nazivaju lenjošću najaktivnija stvar na svetu. Nemam ni ženu ni ljubavnicu, nemam ni dece ni bilo kakvih briga osim da se obučem za večeru kad počnu da mi dolaze prijatelji. Danas ćeš se upoznati s Tomasom Karlajlom i njegovom ženom Džejn, biće tu i Harijet Martino, kojom je oduševljen čitav književni London, kao i čovek velikog duha, božanski Sidni Smit...

– Dobro si se snašao, Rase. Ti si sakupljao književne lavove, a ja krabe i zmije.

– Znaš, Gase, mislim da si rastom niži nego što si bio kad si otišao!

– Glupost! Muškarci se smanjuju tek kad pređu šezdesetu ili sedamdesetu, a meni će za četiri meseca biti tek dvadeset i osma. Kad sam odlazio, bio sam visok tačno sto osamdeset i tri centimetra, kao i danas.

– Da se opkladimo! Video sam onu tvoju ležaljku u kabini na brodskoj palubi. Hajdemo u stražnju sobu. Imam traku za merenje.

Erazmo je imao pravo. Traka je pokazala da je Čarls bosonog visok pet stopa, jedanaest celih i tri osmine inča.*

– To prokletu putovanje *Biglom* – prošapuće Čarls – stoji me više od pola inča visine. Eh, to mu ne mogu oprostiti!

Obilazeći muzeje i naučnike i mučeći se da pronađe nekoga koga bi zanimalo blago što ga je sakupio, doživeo je prvo razočaranje. Vilijam Jarel, koji je pre pet godina bio pripravan da pomogne, sada je imao poslovnih poteškoća, a povrh toga pokušavao je da rasproda svoju novu knjigu *History of British Fishes*. Čarls je dva puta posetio Jarelovu knjižaru, ali se uverio da nije ljudski mučiti ga svojim brigama. Tomas Bel bio je upravo imenovan za profesora zoologije na Kraljevom koledžu. Čarls se nadao da će upravo njega zainteresovati za gmizavce, ali mu je Bel dao na znanje da je vrlo zauzet i ne može ni pomisliti da preuzme njegove uzorke. Zoološki muzej u Bratonovoj ulici broj 23, koji je posetio, već je imao više od hiljadu uzoraka koji još nisu bili ni obrađeni. Od Britanskog muzeja nije mnogo očekivao, jer je verovao da bi tamo samo istovarili njegov materijal i više se ne bi na njega ni obazreli; tamo bi njegovi uzorci propali. Naposljetku zaključio da nijedna zbirka ne želi da primi njegove neobrađene uzorke.

– Kad sam se vratio u Englesku – reče Čarls Erazmu, – mislio sam da sam završio posao, ali sada vidim da sam tek na početku.

– Upravo je to ono zbog čega mi se posao ne sviđa – odgovori Erazmo. – Iz jednog se posla, naime, rađa drugi.

– Jednostavno moram da se vratim u Kembridž gde mi mogu pomoći u određivanju uzoraka zbirke.

Džordž Voterhaus koji je nedavno postao kustos Zoološkog društva pozvao je Čarlsa da prisustvuje jednom večernjem sastanku. Prvi čovek kog je sreo kad je ušao u zgradu, onu pored Barklijevog trga, bio je dugogodišnji preparator životinja Džon Guld. Guld odmah izrazi želju da vidi Čarlsove ptice. To je bio poslednji prijatan događaj te večeri. Čim su članovi Zoološkog društva počeli da čitaju svoje

* Kada se pretvori u centimetre, oko 181 cm. (Prim. lekt.)

radove, počeli su i da reže jedan na drugog, pa je Čarls ubrzo izgubio poverenje u zoologe. Nisu mu se svidale njihove svađe.

Naposletku zaključi da Zoološko društvo ne zanima njegova zoološka zbirka; profesor Henslou je želeo da Čarls prikupi što više botaničkih uzoraka.

Pre nego je izašao iz sparne sale za predavanja, Čarls pomisli:

– Da sam bar pre znao da botaničari traže što više uzoraka, a da zoologe to tako malo zanima; mislio sam da bi odnos između botaničara i zoologa trebalo da izgleda sasvim drugačije.

Kao što sunce koje se rađa tamu pretvara u svetlost, kao što se okeanska plima i oseka uzajamno naganjaju preplavljujući i otkrivajući obalu, tako se i magnetska igla Čarlsove sreće okrenula za sto i osamdeset stepeni. Ustao je rano i upravo se obukao kad začuje kucanje na vratima. Začudi se kad ugleda kršnu pojavu i lice Adama Sedžvika.

– Juče sam saznao vašu adresu i došao pravo ovamo poput planinske koze što se penje uzbrdo – uzvikne Sedžvik.

– Dragi moj profesore, kakve li radosti! Na onom putovanju po severnom Velsu naučili ste me više nego što možete i zamisliti.

– Iz mene sipa znanje kao voda kroz sito. Pođite sa mnom, da potražimo najbolji doručak u Londonu, a usput me možete povesti na putovanje po Andima.

– Oh, vrlo rado! Budete li dovoljno strpljivi, pripovedaću vam i o planovima u vezi sa svojim knjigom iz geologije.

Dugo su doručkovali. Sedžvik, naočit i krepak pedesetogodišnjak, bio je pun priča i objašnjavanja... i jadikovanja na reumu. Kad je jednom prilikom Čarls boravio u Mauntu, Suzan je u razgovoru spomenula Adama Sedžvika. On nju sada nije ni spomenuo. Čarls se s tim pomirio.

– Ono što je sada važno – zaključi Sedžvik – jeste to da se morate sastati sa Čarlsom Lajelom. On vas može provesti kroz bilo koju gustu šumu činjenica. Znete li šta mi je napisao prošlog novembra? „Jedva čekam da se Darwin vrati. Nadam se da ne nameravate da ga monopolizujete u Kembridžu“.

Čarls zine od čuda. Uistinu se iznenadio. Kad je progovorio, glas mu je iz dubine grudi brujao kao da dopire iz bureta.

– To vam je napisao Čarls Lajel? Ali kako... zašto...?

– Svidelo mu se ono što smo Henslou i ja objavili iz vaših pisama.

On misli da imate nove poglede na geologiju.

Jednostavno ali ljubazno pisamce napisano ženskom rukom, ali s potpisom Čarlsa Lajela, pozivalo ga je da sutradan posle podne navrati u bilo koje vreme. Čarls odene lep taman prsluk s visokim i krutim ovratnikom i širokim reverom, te dvoredni sako i prugaste pantalone što su ih sašili njegovi krojači Hamilton i Kimpton na Strandu. Nensi mu je poslala nekoliko belih košulja, koje je za njega tako rado šila, a Erazmo mu pozajmi jednu od svojih neupadljivih kravata. Obrijao se, ali je ostavio dugačke svetle zaliske, koji su podsećali na bradu što mu je porasla još u Patagoniji. Crvenkastozlatnu kosu začesljao je nisko s leve strane. Erazmove smeđe oči zasjaše od zadovoljstva.

– Đavolski si zgodan! Molim te, odeni se isto tako dobro za moje goste, za koje si prezaposlen da ih upoznaš.

– Drugi put, Rase. Sada se moram sastati s „Velikim ljudima nauke“. Vraški mi je potrebna pomoć za moju zbirku.

Nije bilo daleko do kuće s brojem 16 u Hartovoj ulici, male gradske dvospratnice što ju je Lajel unajmio blizu Blumsberijskog trga, u ne baš elegantnom susedstvu. Lajelove kolege naučnici su se čudili zašto on, čija je porodica bogata, i njegova supruga Meri, kćerka bogatog trgovca iz Edinburga, stanuju tako skromno i nemaju ni konje, ni kočiju ni celu svitu posluge.

Pred kućom u Hartovoj ulici Čarls je načas oklevao, i tek što je podigao alku da pokuca, srdačno ga pozdravi Čarls Lajel, dugonogi tridesetdevetogodišnjak umornih očiju.

– Kakvo zadovoljstvo, dragi moj Darvine! Željno sam očekivao vaš povratak. Molim vas, uđite. Dozvolite da vam predstavim svoju suprugu Meri. Ona obavlja svu moju korespondenciju, što ste zacelo primetili iz pisma koje ste juče primili.

Lajel uvede Čarlsa u prilično veliki salon. Ovamo je preneo pokućstvo što ga je još kao neženja upotrebljavao u zgradama Rejmonda,

a ostalo je dobio od svog tasta Leonarda Hornera. Sve zajedno izgledalo je poput zbrke stilova, ali Lajelovi nisu mnogo marili hoće li se to nekome svideti ili ne. Zidovi su nedavno bili tapacirani, pa su izgledali kao novi.

– Uživamo u čistom vazduhu, a kuća je toliko udaljena od Somerset hausa i Admiraliteta koliko to dopušta moj džep – reče Lajel.

Čarls je proučavao budućeg prijatelja: široki zalisci do sasvim blizu uglova usta, izbrijano lice i glatka brada, velika glava s pomalo ćelavim temenom, kosa malo seda na slepoočnicama. Možda mu je vid bio nešto slabiji, ali sive oči sa žutosmeđim pegama delovale su toplo i prijateljski. Jak, ispupčen nos ipak nije mogao da zaseniti nežne i osećajne usne.

Glava Meri Horner Lajel bila je kao u patricijke: besprekorna put, razvijene grudi, fina crvenkastosmeđa kosa koju je češljala preko ugla očiju sakrivši sve osim ušnih resica ukrašenih bisernim mindušama. Meri ponudi Čarlsu da sedne u naslonjač s druge strane malog neurednog Lajelovog stola, pa ga upita voli li šeri sladak ili suv. Kad se pre četiri godine bila udala za Lajela, behu joj dvadeset tri godine. Bila je stalni pratilac na njegovim geološko-studijskim putovanjima po Francuskoj i Nemačkoj. Kako bi mu što više očuvala oslabljen vid, sve mu je vreme čitala i umesto njega pisala. Bila mu je prava sekretarica.

– Profesor Henslou mi kaže da ste entuzijasta za insekte – reče Lajel. – Osnovali ste i Klub ljubitelja insekata u Kembridžu. Štaviše, pronašli ste i vrlo retkog insekta, što ga Stivenove *Illustrations of British Insects* navode uz one čarobne popratne reči: „Uhvatio gospodin Č. Darwin“.

Čarls pocrveni i reče:

– Tada sam prvi put video svoje ime štampano, a to opija jače od konjaka.

– Ali ne i poslednji put – nastavi Lajel. – I ja sam ušao u nauku preko insekata. Iz zdravstvenih razloga odveli su me iz škole kući u Hempšir. Malo pre toga moj je otac počeo da studira entomologiju,* u prvoj zanesenosti za proučavanje insekata kupivši neke odgovarajuće

* Entomologija – nauka o insektima; (Prim. prev.)

knjige. Ja sam najpre obratio pažnju na leptire i na noćne leptire koji su im ravni, kao nešto najlepše, ali uskoro sam svu pažnju usmerio na posmatranje života vodenih insekata, pa bih presedeo celo jutro pored jezera hraneći ih i hvatajući ono što se dalo uhvatiti.

– Pa, recite mi – doda Lajel – kakvi su vaši planovi? Želeo bih vam u svakom pogledu pomoći.

Čarls se ustručavao da otkrije svoje namere pred stručnjakom geologom. Rekao je Lajelu samo to da je ispisao otprilike devet stotina stranica u geološkoj beležnici, pored geoloških podataka koje je zapisivao u svoj dnevnik.

– Sve sam to pribeležio na dugim putovanjima kroz stepe i po Andima. Velika mi je želja da kad prepisem svoj dnevnik, napišem knjigu o geologiji Južne Amerike.

Lajel ga pohvali.

– Niko nema monopol na geologiju. Što više knjiga dobijemo, pogotovo takvih u kojima su izneti brižljivo zapaženi podaci, to će naša nauka biti jača. Zavidim vam što ste imali prilike da obidete Tahiti i druga tropska ostrva, gde ste na licu mesta mogli da proučavate koralne grebene. Nikad nisam video korale u velikim količinama. Pri-povedajte mi o njima.

Čarls ozbiljno i ispitivački pogleda u Lajelovo lice, posmatrajući ga nekoliko trenutaka. Bio je to njegov prvi susret s čovekom koji je bio dobrodušan iako naizgled nije bio privlačan. Svideo mu se i odmah je poverovao da će s njim uspostaviti plodnu saradnju. Da li će se uvrediti ako mu otkrije šta je pronašao na Kokosovim ostrvima? Njegov zaključak o tome kako su koralni atoli nastali nije se slagao s Lajelovim već objavljenim postavkama.

Ipak odluči da kaže istinu; bilo bi nedostojno zatajiti samog sebe.

– Poštujući vaše mišljenje, smem li da vam iznesem svoju teoriju o koralima? Ona se razlikuje od vaše, po kojoj su atoli nastali na rubovima preplavljenih vulkanskih kratera. Možda sam u zabludi, pa vas molim da mi pomognete.

Lajelove se blage oči uozbilje.

– Započnite.